

Justis- og beredskapsdepartementet

Deres ref:

Vår ref: 202100514 /emb

Oslo, 26. mai 2021

Svar på høring - NOU 2021 6 Myndighetenes håndtering av koronapandemien

Delta viser til ovennevnte høring. Justis- og beredskapsdepartementet ber spesielt om synspunkter på kommisjonens anbefalinger og læringspunkter, slik disse fremgår av de ulike kapitlene i kommisjonens rapport. Departementet ber også om synspunkter på kommisjonens hovedbudskap.

Delta mener det er uheldig at det er satt så kort høringsfrist. Dette vanskeliggjør i stor grad en god og bred involvering. Mange jobber i samfunnskritiske funksjoner som fortsatt jobber for å motvirke konsekvensene av pandemien og det er særlig disse gruppene det er viktig å få hørt i en evaluering.

Overordnet støtter Delta kommisjonens hovedkonklusjon om at håndteringen av pandemien har vært god. Delta mener likevel at det på flere områder bør gjøres forbedringer, dette gjelder særlig manglende beredskapsplaner, øvelser og tilgang på smittevernsutstyr. Delta mener også at smittevernshåndteringen i første del av pandemien hadde flere elementer som burde vært gjort annerledes.

Delta er glad for at reglene for yrkesskadeforsikring ble endret slik at den nå omfatter personell som pådrar seg Covid-19 på jobb og får alvorlige komplikasjoner sikres økonomiske rettigheter. Vi vet ennå ikke nok om senskader knyttet til Covid-19. Endringen var viktig for å gi trygghet og forutsigbarhet for de som står i førstelinjen. Samtidig er det krevende at automatikken i dette er begrenset til helsepersonell, selv om mange yrkesgrupper opplever tett personkontakt. Denne endringen er ikke omtalt eller behandlet i rapporten.

Delta vil kommentere nærmere på områder som har vært særlig relevante for våre medlemmer som arbeidstakere i offentlig tjenesteyting. Vi vil ha særlig fokus på lærings- og forbedringsområder.

Overordnet beredskap

Delta vil særlig støtte kommisjonens påpekninger om at myndighetene i beredskapsarbeidet ikke har tatt tilstrekkelig hensyn til at risiko i en sektor avhenger av risiko i andre sektorer. Vi mener det er behov for å utvikle mer sektorovergripende systemer som fanger opp denne gjensidige avhengigheten. Beredskap har vært og er krevende planlegging. Vi erfarer at det generelt er vanskelig å få aksept for å planlegge for hendelser man håper ikke skal skje. I mange sektorer er det behov for å bygge en bedre kultur og aksept for beredskapsarbeid. Beredskap koster, men det koster mer å la det være. Pandemien har med tydelighet vist at mange funksjoner og yrkesgrupper er kritiske bidragsyttere i totalberedskapen. Det er nødvendig å tenke bredt om hvilke samfunnsområder og yrkesgrupper som er relevante.

Alle landets kommuner skal øve på sin beredskapsplan hvert annet år. Kommisjonen har avdekket at 30 prosent av landets kommuner i 2019 ikke hadde øvd på sine planer, mens like mange ikke visste om de var øvd på. Omtrent en femdel av alle kommunene manglet en oppdatert eller fungerende smittevernplan rett i forkant av smitte utbruddet i Norge. Heller ikke sykehusene hadde tilfredsstillende planer og hadde ikke gjennomført fullskala øvelser i smittevern og pandemihåndtering.

Beredskapsøvelser må på plass, slik at vi står bedre rustet i framtiden. Dette må også inkludere øvelser i samhandling mellom ulike enheter.

I helse- og omsorgstjenestene er god grunnbemanning og tilstrekkelig kvalifisert personell også viktig for beredskapen. Det gir bedre kapasitet til å håndtere ekstraordinære situasjoner som en pandemi er.

Smittevernsutstyr

Delta støtter kommisjonen i påpekningen av mangelfull oppbygging av tilgang på smittevernsutstyr i forkant av pandemien. Vi er enige i at det er behov for å etablere et nasjonalt beredskapslager for slik utstyr.

Delta erfarte at tilgangen på smittevernsutstyr i den første fasen var svært ulikt fordelt. Ansatte i førstelinjen fikk i varierende grad tilgang på nødvendig smittevernsutstyr. Særlig på sykehjem var dette en stor utfordring hvor personale var tett på sårbare pasienter.

Delta mener at en viktig læring er at praktiske beredskapsøvelser og smittevernhåndtering bør inn som regelmessig oppgave i helse- og omsorgstjenestene. Det er ikke nok å ha tilgang på utstyr. Ansatte må også få tilstrekkelig opplæring og trening i å bruke utstyret riktig. Også her erfarte vi uheldig skjevfordeling.

Ansatte i førstelinjen var i mindre grad trent i smittevernhåndtering da pandemien inntraff. En undersøkelse utført i april og mai 2020 blant Deltas medlemmer avdekket at en av to helsesekretærer på sykehus og legekontorer, og en av to helsefagarbeidere på sykehjem, ikke hadde fått egen opplæring eller trening i forbindelse med koronautbruddet. Undersøkelsen viste at fire av ti helsesekretærer og en av fire helsefagarbeidere på sykehus ikke hadde hatt opplæring i smittevern de siste 12 månedene. 76 prosent av helsesekretærer på sykehus og legekontorer og 56 prosent av helsefagarbeidere ansatt på sykehjem hadde ikke gjennomført praktiske øvelser i smittevern de siste tolv månedene før pandemien brøt ut. (1087 helsesekretærer og 618 helsefagarbeidere svarte på undersøkelsen)

Vår erfaring er at det var veldig tilfeldig hvem som hadde fått informasjon og opplæring. En del informasjon sendes ansatte på e-post. Men dette er yrkesgrupper som står i jobb i førstelinjen og sjelden er eller har tilgang på e-post i jobbsituasjonen. Da er det viktig at informasjon gis direkte og at det gjøres jevnlig. Delta mener at mangel på krav til praktiske øvelser i de nasjonale retningslinjene for smittevern i helsetjenesten er en viktig grunn til at dette ikke har vært prioritert.

Delta mener det er behov for klarere nasjonale retningslinjer for minimum tilgang på smittevernsutstyr på den enkelte arbeidsplass i tillegg til det som skal være tilgjengelig i beredskapslager. Det må også klarere krav til opplæring og intervaller for trening.

Sentrale samfunnsfunksjoner

Delta støtter anbefalingen om at regjeringen utarbeider prosedyrer og kriterier for å identifisere de kritiske samfunnsfunksjonene, slik at det tydeliggjøres hvem som er sentrale for å opprettholde driften av kritiske samfunnsfunksjoner når en krise oppstår. Her er det viktig også å ha med nøkkelpersonell slik at de samfunnskritiske funksjonene blir opprettholdt best mulig. Opplistingen av kritisk personell i mange funksjoner understreket viktigheten av det arbeidet mange ansatte gjør og den betydningen de har for å opprettholde viktige samfunnsfunksjoner.

Da pandemien brøt ut i mars 2020, hadde det vært hensiktsmessig at en større del av NAVs utøvende nøkkelpersonell var med, for eksempel fra NAV Kontaktsenter.

I boks 31.4 fremgår det at kommisjonen anbefaler at arbeids- og velferdstjenester bør vurderes inkludert i listen over viktige og kritiske samfunnsfunksjoner av langvarig art. Arbeids- og velferdstjenester bør inkluderes i listen over viktige og kritiske samfunnsfunksjoner uavhengig av krisens varighet. Midt i koronapandemien inntraff katastrofen på Gjerdrum, noe som gjorde at NAV åpnet NAV Beredskapskontaktsenter. Det gjorde NAV også i forbindelse med tsunamien i Asia i desember 2004 og også i forbindelse med terrorhandlingene på Utøya. Når befolkningen opplever kriser, har de et ekstra stort behov for å få kontakt med forvaltningen. Vi mener at arbeids- og velferdstjenestene må inkluderes i listen over viktige og kritiske samfunnsfunksjoner.

Når det gjelder vurderingene av faren for importsmitte kommenterer ikke Delta denne håndteringen direkte. Men vi mener det er et tankekors at vi i mange sektorer og funksjoner er så avhengig av tilgang på utenlandsk arbeidskraft. Forholdet at vi ikke har tilstrekkelig eget personell i kritiske funksjoner innen helse og beredskap er det mest alvorlig. Dette må følges opp både med tanke på økt rekruttering til yrkene og mer satsing på kompetanseutvikling.

Smitteforebygging

Norge har en god helsetjeneste sammenlignet med de fleste andre land. Og tallene viser at Norge så langt – både i antall døde og antall syke har lavere tall enn de aller fleste andre land. Både i primærhelsetjenesten og spesialisthelsetjenesten er det har kompetent og faglig dyktig personell som har håndtert krisen godt under svært krevende forhold.

Stor grad av selvstyre i kommunene muliggjør en god balanse mellom statlig pålagte tiltak og kommunale tilpasninger basert på lokalt smittetrykk. Vi mener det har vært riktig å åpne for lokale tilpasninger slik at det ikke er unødvendig strenge tiltak i områder med lav smitte.

Det er sykehjemmene som har vært det mest sårbare området knyttet til risiko for smitte. Vi har erfart at her var også tilgangen på smittevernsutstyr mer mangelfull enn i

spesialisthelsetjenesten. Også rutiner og oppfølging av øvelser og trening i for eksempel kriseberedskap eller smittevernshåndtering er mer tilfeldig.

Rapporten til Koronakommisjonen fra Senter for omsorgsforskning konkluderer med at hele stillinger gir bedre smittevern. Med større stillingsbrøker ville deltidsansatte sluppet å ha flere arbeidssteder. Det hadde gitt mindre risiko for smitte på tvers, men også bedre samordning av opplæring og kompetanseutvikling. En økt grunnbemanning med flere faste hele stillinger er derfor et viktig bidrag til bedre pasientsikkerhet generelt og smittevernshåndtering spesielt. Rapporten peker også på at det er viktig at tjenester som kjøkken og renhold driftes internt. Dette er viktig kunnskap som må følges opp av myndighetene i samarbeid med partene.

Partssamarbeidets betydning sentralt og lokalt

Delta vil framheve kommisjonens påpekning av betydningen av et godt og velfungerende partssamarbeid. Den norske modellen med tett samarbeid mellom regjeringen og partene i arbeidslivet er avgjørende for å skape gode løsninger, ikke minst i en krise av denne dimensjon. Det har vært avgjørende at dette samarbeidet har fungert både i utarbeidelsen av økonomiske kompensasjonsordninger og når det gjelder andre tiltak. Selv om det særlig i starten var krevende å levere innspill på svært kort varsel og i høyt tempo, har dette vist styrken i den norske modellen. Regjeringen har vært helt avhengig av at partene har stilt opp for kunne komme med mest mulig målrettede tiltak som kompensasjon mot smitteverntiltakene.

Delta vil understreke at det ikke bare er på nasjonalt nivå at et tett og velfungerende partssamarbeid er nødvendig. Dette er like viktig i den enkelte virksomhet for å sikre gode beslutninger som har nødvendig forankring. Delta har mange eksempler på at der medbestemmelsen har fungert og tillitsvalgte har vært tett involvert i krisehåndteringen så er også løsningene bedre. Vår klare erfaring er også at der virksomhetene i forkant hadde et velfungerende partssamarbeid mellom arbeidsgiver og tillitsvalgte, ble det mye enklere å håndtere virkningene av pandemien. Mange avgjørelser har måtte settes i verk uten fullt ut oversikt og nødvendige konsekvensanalyser både med hensyn til tidspress, men også med til dels manglende faktagrunnlag. Da er det avgjørende å ha bygget opp en tillit mellom partene og at tillitsvalgte involveres for å sikre gode løsninger.

Framtidige helsemessige konsekvenser

Kommisjonen skriver at ulikhet i risiko for smitte, alvorlighet av sykdom og økonomiske og sosiale konsekvenser av pandemien mellom ulike grupper kan øke sosiale ulikheter i helse i befolkningen. Ingen kjenner hverken de økonomiske eller helsemessige langtidskonsekvensene av pandemien. Det er imidlertid viktig å være forberedt på at manglende skolegang og utdanning for barn og unge, svært redusert sosial omgang, fravær av ulike kultur og fritidstilbud samt usikkerhet knyttet til både jobb og helse vil prege mange i lang tid framover. Dette kan gi utslag i økte psykiske helseplager og uoppdagede senvirkninger av å ha hatt covid-19 sykdom. Dette vil også ha stor betydning for innbyggernes mulighet for videre utdanning og for arbeid og forsørgelsesevne. Det er

nødvendig å ta høyde for at samfunnet må stille opp og bøte for disse kostnadene i lang tid framover. Delta støtter også nødvendigheten av mer forskning på dette området.

Heller ikke virkningene i arbeidslivet ser vi de fulle konsekvensene av i dag. I mange tjenester har det vært lange og krevende arbeidsdager. Det er mange slitne arbeidstakere etter å ha stått i beredskap, usikkerhet eller stort arbeidspress over lang tid. Arbeidstakere med hjemmekontor har møtt utfordringer som ikke bare kan knyttes opp til rettigheter. Det sosiale fellesskapet arbeidsplassen gir og mulighetene til læring og utvikling er endret. Også dette må følges opp i videre forskning.

Med vennlig hilsen
Delta

Lizzie Ruud Thorkildsen (sign)
forbundsleder